ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XVI — Број 128 — Субота, 12 јун 1954

МИКИ трага за МУЛА-ЛОМ

Мула-ла на видику

18

УКЛЕТИ ИЛИ НЕУКЛЕТИ, МИ ПЛОВИМО ДАЉЕ!

И ТИ СИ МИ МАЂИОНИЧАР... ИЗМАЂИОНИШИ ДА СЕ НЕКАКО СПАСЕМО ОДАВДЕ!

БАШ ПРОБАМ ДА СКУВАМ НЕШТО ЗА БЕКСТВО...

АЛИ...

УМУКНИ, МОЛИМ ТЕ, И ДОДАЈ МИ ФЛАШУ СА УЉЕМ ОД КОБРЕ!

НАДАМ СЕ ДА ЋЕШ УСПЕТИ!

ЗАР СУМЊАШ! ПРАХ ОД ШКОРПИЈЕ И УЉЕ ОД КОБРЕ УЧИНИЋЕ ЧУДО!

У ИМЕ ТРИ СТОТИНЕ И ДВА ЕЛЕМЕНТА ВАСИОНЕ ЗАХТЕВАМ СРЕДСТВО ЗА БЕКСТВО! КВ..КВ..КВ!

ЈЕ Л' ТО НАЈБОЉЕ ШТО УМЕШ?

КХАН-ДУОВА МОЋ НЕ ВИШЕ ШТО БИЛА!

ДА... НА ОВОМЕ СЕ НЕ МОЖЕ ПОБЕЋИ!

КОПНО!

ТО ЈЕ! ТО ЈЕ ОСТРВО!

НЕКО ЧУДНО МЕСТАШЦЕ!

ОБЕЋАО САМ ДА ЋУ ТЕ ОСЛОБОДИТИ КАД СТИГНЕМО ДО ОСТРВА ЦРНИХ БИСЕРА! А ЈА САМ ЧОВЕК ОД РЕЧИ!

ХВАЛА, ДАБО! ПОГРЕШНО САМ МИСЛИО О ТЕБИ!

СОБА ЗА ТОРПЕД

СТАРИ ДАБА УВЕК ОДРЖИ РЕЧ...

СТОЈ! ЗАР ЋЕШ ПОМОЋУ ОВОГ ДА МЕ ИЗБАЦИШ НА ..?

СТИЋИ ЋЕШ НА ОСТРВО УЗ ГРОМОГЛАСНУ ПУЦЊАВУ!

ДАБО!

1 0
9 0

У морским дубинама

Харун Тацеф постао је чувен својим силажењем у кратере живих вулкана. Тада му предложе да окуша спуштање и у морске дубине. У овоме чланку он износи утиске са својих првих покушаја испитивања морског дна.

Брод „Калипсо" био је раније скупљач мина, а сад је преправљен за испитивање морских дубина. На њему је било мало морнара, али зато доста хемичара, физичара, биолога, инжењера, лекара, па чак и један падобранац и филмски сниматељ.

Пошли смо из Тулона на исток. Не знам да ли сви скупљачи мина имају ту особину да се љуљају при најмањем ветру, али овај наш брод љуљао се заиста ђаволски. Па ипак, некако смо допловили до Порт Саида и ушли у Црвено Море. Једва сам чекао кад ћу први пут да зароним, јер су ме морске дубине веома привлачиле. Али, на то сам морао да чекам још неколико недеља.

Најзад, дошао је и тај дан. Пошто сам добро причврстио боце с ваздухом и оловни појас, ставио маску на лице и пераја на ноге, спустих се низ лествице.

— Иђи ћете за мном! — рече ми шеф гњураца.

Али, кад сам се нашао у води, осећајући неку чудну пријатност и олакшање, нисам више видео остале. Као да су наједном нестали. Легох на леђа и погледах горе. Био сам само неколико метара испод површине, која је светлуцала и пресијавала се као сребро. Нешто даље видех наш сплав. То ме је мало умирило. Почех да се спуштам лагано, ударајући својим ножним перајама. Ускоро стигох на дно, које ни је било ниже од десет метара. То је био прави тепих од песка, са покојом тамном стеном овде-онде.

Наједном се нађох на ивици једног амбиса, који је стрмо ишао у дубину. Без и најмањег напора одвојих се од меке пешчане простирке и, с главом наниже, сјурих се у амбис. Осетих јак бол у ушима. Одавно сам чекао на тај осећај свих гњураца, који наступа услед неједнаког притиска спољне средине и унутрашњости уха.

„Кад осетите бол у ушима, — казали су ми, — гутајте пљувачку и снажно дишите кроз нос. Ако то не помогне, попните се мало пре но што пођете још ниже".

Пошто сам узалуд гутао и дувао на нос, окренух се и пођох „неколико корака" навише. Бола намах нестаде и ја наставих да силазим неком врстом узаног ходника између двеју коралних стена. Имао сам намеру да не идем далеко и да останем што ближе сплаву, али сам на то већ заборавио и ишао сам све даље,

брзо и лако, мада сам просто лебдео у води. Више нисам имао тежине; био сам тежак колико и вода и увек сам био у равнотежи, било да сам се налазио у нормалном положају или с главом надоле, било да сам лежао или стајао.

Чудно се осећа човек у тим тренуцима; као да је препорођен. Креће се као у неком сну; не плива, него лагано лети у невидљивој и пријатној води. Противно општем мишљењу, наше тело веома лако подноси притисак, јер се састоји готово девет десетина из течности, а течност је, као што знамо, нестишљива. Само шупљине у телу, као што су плућа и унутрашње ухо, то осећају. Али, прво плућа, а нешто доцније и ухо, испуне се ваздухом који је, захваљујући вентилу на нашем резервоару, истог притиска као и околна средина.

Стигох на дно неке врсте бунара и, као што чини човек на крају путовања, хтедох да седнем и да посматрам околину. Али, кад је неко ослобођен тежине онда му је врло тешко сести. А зашто и да седнем кад могу тако лепо да лебдим? Лагано обиђох цело дно бунара, које се налазило на око 25 метара дубине. Око мене је пливало мноштво разноврсних риба: „папагаја" са оштрим кљуном којим грицкају корале, јегуља дугих преко једног метра, са устима пуних ситних зуба и других.

Био сам почео да се пењем кад угледах на неколико метара изнад себе огромну четвороугласту рибу, која је лагано махала крилима као каква птичурина. То је била „манта", огромна роја топлих вода. Овде их има много и наш шеф је једног дана уловио једну која је у пречнику имала шест метара. Имала је црна леђа и бео трбух. Погодио ју је харпуном, али док је није дотукао карабином није могао да је савлада. Роја је лебдела нада мном и ја се, посматрајући је, сетих прича како оне кад наиђу на ловца бисера легну на њега и притисну га на дно мора, затим га обгрле својим „крилима", угуше, а затим лагано прождиру. Осетио сам се страховито усамљен. Но, и даље сам се пењао, мада је она била изнад мене. Њени покрети наједном постадоше бржи и за неколико секунада је нестаде. Убрзо сам и ја био на површини.

Као што сам већ рекао, у нашој експедицији било је разних научника и сваки је посматрао морско дно са своје тачке гледишта. Одлучено је било да се сиђе још дубље, али је услов био строг: имаш се безусловно покоравати шефу гњураца и вратити се на површину при најмањем осећају неугодности.

Спустили смо се један за другим и ишли низ стрмину, низ црне стене обрасле алгама. Држали смо се за дужину руке од стене и с главом надоле силазили у бездан.

За тренутак окретох главу и преко рамена погледах горе. За мном су ишла двојица гњураца. Приметих да је површина ишчезла; више нисам видео њено сребрнасто пресијавање. Били смо већ доста дубоко. Ипак је на горњој страни још владала светлост, док су доле биле мрачне дубине боје индига. Држали смо се стена из бојазни од ајкула. Каткад би смо угледали витку силуету и страховита уста неког од тих чудовишта. Једина одбрана у случају њиховог напада била нам је да се приљубимо уз стену. Светлост као да је сад била нечим разблажена. Беo коралски песак постао је сив. Наша путања личила је на ходник од снега и леда у некој планини покривеној густом маглом. Свуда око нас владала је нема тишина. Свет је потпуно ишчезао; могли су се видети само неки сиви, тамни предмети.

Шеф је дао знак да станемо. Под водом се човек не зауставља као на земљи, већ мора претходно начинити мали окретај. Видели смо како је размакнуо прсте леве руке и палац десне: шездесет; затим је отворио десну шаку: шездесет и пет метара. То је видео на манометру који је носио на руци као сат.

Осећао сам се необично пријатно. Ништа ме није болело; чак су и уши после двадесет и пет метара постале неосетљиве. Обузела ме је она опијеност дубином, онај чудноватi осећај задовољства који прелази готово у блаженство. На то се надовезује нека врста пијанства, које је све јаче што се више у нашој крви гомилају азот и угљендиоксид. Та наркоза обично наступа на дубини од 50 метара, али ја нисам ништа осећао и мислио сам да ћемо још силазити. Како је то дивно ићи све дубље у непознате поноре! Али, морали смо да се зауставимо.

Двојица од нас одмах су почели да чупају алге са стена и да их трпају у кесе које су имали за појасом. Један је нешто бележио на табли од шкриљца која му је била причвршћена за руку. Завидео сам студентима који ће наjесен на Сорбони слушати свог професора, коме ми, ево, прикупљамо податке за његова предавања. Погледах наниже. Стена је нагло престајала на једној песковитој тераси. Али, та тераса била је широка свега неколико метара и амбис се опет продужавао. Но, нисмо могли даље. Наш геолог, и поред тога што је био искусан гњурац, морао је да изиђе на површину, јер је наркоза почела да му кочи удове. Морали смо за њим.

Док су испред нас узлетали мехурићи ваздуха, ми смо се лагано пењали, пливајући упоредо. Био сам претерано стегао маску на лицу и сад ме је ивица жуљила испод ноздрва. Покушавајући да подвучем прст испод каучука да бих је мало олабавио, пробих је на једном месту и вода јурну унутра. За тренутак нисам ништа видео. Маска је била пуна воде, само је у врху остао један мали клобук ваздуха. Уплаших се. Ноздрве су ми биле пуне слане воде. Снажно дунух кроз нос не бих ли истерао воду, али нисам успео. А требало је само лећи на леђа и тек тада истерати воду из носа. То онда још нисам знао. Брзо горе!

Подесио сам положај главе тако да ми је једно око било ван воде. Овакво гледање није било богзна како пријатно, али сам бар нешто могао да видим. Видех да сам се био издвојио од својих другова, јер сам се пењао усправно, док су се они, због ајкула, држали стена. Високо изнад мене нешто се беласало. Да није ајкула? Кажу, додуше, да су оне овде безопасне, али ко то зна? Њима није веровати, јер, како наш шеф често каже, и оне имају „своје ћуди".

Журим што више могу, ударајући ногама из све снаге. Чак сам почео да машем и рукама, што гњурци никад не чине. И ево зачас последица ове моје непромишљености. Изгледа да ме је нож који ми је био везан за руку ударио у бутину, јер сам осетио јак бол. Хтедох да видим рану, али ми се и оно слободно око утопи у води и не видех ништа.

Ала је та површина далеко! Запињем из све снаге, а никако да стигнем. Опет сам могао да видим на једно око и тада угледах како изнад моје главе плива једна огромна риба. Ње се плашим више него ајкула, можда баш зато што изгледа тако мирна и достојанствена. Скрећем устрану, да не бих прошао сасвим близу ње, и својим слободним оком посматрам је докле год могу. Али, она се и не осврће на мене и оде својим путем. Но, још није било све свршено. На непуних десет метара од мене пролазе две ајкуле! Обузе ме страх, али срећом кратког века, јер оне и не променише правац и изгубише ми се из вида.

Најзад, површина! Зауставио сам се за тренутак, како правила захтевају, да би ми се тело навикло на слабији притисак. Убрзо излазим на површину и празним своју маску.

Живахне и лаке — и поред 447 килограма

У једном париском циркусу гостовале су 1939 године три Црнкиње певачице, сестре Петерс из Санта Монике у Калифорнији. Не само програмом, него можда још и више својом спољашњошћу, оне су скренуле на себе општу пажњу. Све три заједно биле су тешке равно 447 килограма. Најстарија, Мети Џејн, била је најдебља; она је имала тада тек двадесет и једну годину и пуних 166 килограма. Средња сестра, седамнаестогодишња Ана Луис, била је само четири килограма лакша, док је најмлађа, шеснаестогодишња Вирџинија, са својих 119 килограма, била у поређењу са својим сестрама права „вита јела". Она се од њих издвајала и лепим цртама лица и крупним црним очима. За сестре Петерс чуло се први пут кад су почеле да певају на америчком радију, а затим су се појављивале у више холивудских филмова. Оне су освојиле публику необично благим и пријатним гласом. Своју песму допуњавале су игром. Такве еластичне покрете и скокове човек заиста не би могао да очекује од овако гломазних тела.

Где је мој пријатељ?

РОМАН ОД Р. Ф. КАСЛА

(6)

„Три намештеника Привредне банке у Петој авенији одведени су јуче у затвор. Полиција и банчини приватни детективи воде истрагу у вези са нестанком 5.000 долара у ситнијим банкнотама. Новац је нестао јуче изјутра, непосредно по отварању банке. Имена ухапшених засад се држе у тајности. Како смо дознали, сва тројица су дугогодишњи чиновници и уживају потпуно поверење својих послодаваца. На првом саслушању они су изјавили да је новац, који је лежао на једној хрпи, једноставно ишчезао у ваздуху. Ни на доцнијим саслушањима они нису одустали од ове изјаве, мада признају да је она невероватна и да ни они сами, да нису били сведоци чудног нестанка новца, никад не би могли да поверују у такву причу).

— Циме, — рекох ја кад сам се повратио од запрепашћења, — тај новац треба вратити ономе од кога је узет.

Цимово лице имало је неки чудан израз, нешто што се мени учинило као мешавина тешко прикриваног задовољства и неприкривеног изазивања. Стајао је мирно, без речи, превлачећи прстима преко новчаница, као да покушава да одреди колико их има. Знао сам да мисли како је мени лако рећи да новац треба вратити, како за мене новац није значио много, јер никад нисам морао да радим да бих до њега дошао, па зато и не знам колико се зноја мора пролити за сваки пени. Цимова мирноћа ме је изненађивала и плашила.

— Не! — рече он најзад. То је било све што је рекао. Желео је да новац задржи.

Препирали смо се прилично дуго и стало ме је доста напора док сам успео да својим доказима пробијем оклоп његове хладноће и да га повратим из тог чудног стања које ме је потсећало на транс. Најзад, он ми пружи свежањ новчаница и с призвуком потсмевања рече:

— У реду. Однеси новац тамо одакле је узет. Шта ћеш им рећи кад им га будеш враћао?

На то заиста нисам умео да одговорим. Нашао сам се у веома мучном положају из кога није било излаза. Новац нисам могао однети у банку, јер ничим не бих могао да докажем да га ја нисам и узео. Помишљао сам и на то да га пошаљем поштом. Али, то би бацило још већу сумњу на ухапшене чиновнике, јер би полиција могла да помисли да је новац послао неко од чланова њихових породица. Било ми је жао осумњичених људи, али, то ти морам признати, они су у овом тренутку били моја најмања брига. Највише од свега бринула ме је промена која се догодила с Цимом. Нисам знао чему да је припишем: утицају Марсоваца на његову вољу и разум, или потајној нади мога пријатеља да ће уз њихову помоћ постићи готово све што зажели.

Следећа седмица протекла је у релативном миру између Цима и мене. На његово наваљивање напустили смо нашу скромну собицу и преселили се у један удобно намештен стан у центру града. Шетали смо много, разгледали све знаменитости у граду, ишли у позориште. Једном речју, забављали смо се. Разуме се да су Марсовци увек били с нама. Постепено смо их све боље упознавали. Бар ја, јер само о себи могу да пишем са сигурношћу. Више нисам знао шта Цим мисли и осећа и да ли уопште нешто мисли. Ја сам већ почињао да се питам да ли Марсовци, поред своје способности да читају туђе мисли, не располажу и могућношћу да утичу на мишљење других.

Дакле, као што рекох, постепено смо их упознавали. Знам да нам нису рекли све о себи, али смо ипак сазнали много занимљивих и важних ствари. Например, сазнали смо да се хране конзервираном храном коју су донели са собом. Њихове „конзерве" биле су уствари сићушне хранљиве пилуле. Даље су нам рекли да лако дишу у нашој атмосфери. Но, највише ме је запањило тврђење да су њихова тела веома еластична и да немају одређен облик, већ да се мењају према потреби и условима. Колико је ово било тачно не могу ти рећи, јер они ниједном нису изишли из својих невидљивих оклопа. И још нешто: никад нам нису рекли где се налази ваздушни брод којим су дошли на Земљу.

Приликом наших шетњи по граду и околини, они су често упоређивали Земљу са својом планетом. Говорили су нам да нису очекивали да ће на њој наићи на тако лепе и богате пределе, где природа даје тако много од себе и где има свега у изобиљу: зеленила, воде, сунца и цвећа. Описивали су своју планету као једну непрегледну суву област, голу и

неподесну за живот. Кад сам први пут чуо како похвално говоре о Земљи, мени је то било некако драго, као да је цела Земља моја својина, којом могу да се поносим. Међутим, већ идући пут њихова похвала изазвала је језу у мени. Не знам да ли ћеш то моћи да схватиш, тек ја сам се наједном почео осећати као агент неког посредничког бироа за продају некретнина пред којим они, као купци, процењују нашу планету. И веруј ми да се нисам варао, јер се у њиховим гласовима јесно осећало задовољство будућих власника.

Кад сам једном остао с Цимом насамо, рекао сам му о тим својим осећањима. Али, он се на то само насмејао.

— Глупости! Зар ти мислиш да они намеравају да остану овде, милионе и милионе километара далеко од домовине... и то у својим невидљивим панталонама. — Он се на ту своју шалу промукло насмеја, па настави: — Најзад, не би ни било рђаво и кад би остали. Бар један од њих. Замисли шта бисмо све могли од њих да научимо!

— А због чега да ми учимо од њих? Чему би нам послужило то знање? Ја не желим да ишта од њих научим!

Цим презриво слеже раменима.

— Исто тако говори и афрички или аустралиски урођеник кад дође у додир с људима из цивилизованог света. Он није у стању да оцени колико је његово незнање, нити да увиди какве би све користи могао да има од тог сусрета. Бојиш се онога што не разумеш, баш као што се један урођеник боји тековина цивилизације.

Кажем ти, нисмо се свађали. Понекад смо разговарали, али су ти разговори били кратки. Ни помена више није било од наших дугих дискусија какве смо водили у току школске године. И онда смо се често разилазили у мишљењима, али нас то није удаљавало једног од другог.

Тада је дошао онај дан кад смо пошли да Марсовцима покажемо нека предграђа. Зашто смо то учинили, не знам. То је била Цимова идеја. Али, кад данас размишљам о томе ја се питам да ли је то била баш његова замисао... Дакле, пошли смо у предграђа. Мада би се неком ко би нас гледао са стране свакако учинило да се Цим обраћа мени, он је уствари говорио Марсовцима.

— Ту, у тим страћарама, у несхватљивој беди, живе стотине хиљада људских бића. Те бедне јазбине истовремено су њихови домови и легла свих могућних заразних клица, којих има толико да би могли да опустоше читав један континент.

Знам да је казао још нешто, али шта — не бих могао да ти кажем. Јер, сасвим изненада, осетио сам да дрхтим од студени и да ми се дах готово леди у грлу и носу. Угледах како се једна барица која ми је била испред ногу наједном претворила у лед. Стајао сам скамењен од страха, предосећајући да ће се још нешто необично догодити. А тада, с моје десне стране, зашиштало је нешто и један пламени језик, не дебљи од обичне оловке, пролетео је дуж кућа пред којима смо стајали.

(Наставиће се)

БЛАГО ПОД ОРАЊЕМ

Вече се спуштало над Нилом. Због велике спарине као да је и та огромна зеленкаста река некако тромо текла. Недалеко од обале, сав ознојен, орао је последње бразде на својој њиви египатски фелах Абдел Азиз Рехман. Његова два вола с муком су вукла рало. Још један корак и он ће их испрегнути. Али, тада се догодило нешто што је Абдела у први мах веома збунило: рало је запело о неки тврд предмет у земљи. Радозналост је била јача од умора. Одмах је почео да копа на том месту и његово чуђење расло је из минута у минут. После много труда откопао је улаз у једну стару фараонску гробницу.

Уморан, али ипак задовољан, Абдел је стигао кући позно у ноћ. Он је живео тридесет километара далеко од Каира и добро је знао да се под земљом коју су и његови дедови орали бесумње крије огромно богатство. Зато је одмах сазвао породично веће, испричао шта је открио и сву родбину заклео да ником ни речи не кажу о фараонској гробници. Абдел је намеравао да за себе и своје рођаке задржи благо које буде нашао.

Но, такву је тајну тешко сачувати и за њу су убрзо сазнале египатске власти. Из Одељења за археолошка окрића у Каиру упућени су најбољи стручњаци да испитају гробницу. Томе су се енергично успротивили Абдел Азиз и његови братственици. Тек кад је војска позвана у помоћ стручњаци су могли мирно да претресу гроб и пренесу драгоцености у Каирски музеј.

Научницима није било тешко да утврде да је у овој гробници била сахрањена краљица Тахути, жена краља Псаметехика и мајка краља Априса, једног од владара из 26-е династије, који је живео око пет и по векова пре наше ере. Априс се у Књизи о царевима помиње као фараон Хофра. Он је наследио фараона Некоха, који је у бици код Медига победио Јевреје. Али, његовом наследнику ратна срећа није била наклоњена. Победио га је Набукодоносор, вавилонски владалац.

Египатска краљица Тахути умрла је у близини данашњег Каира пре 2.500 година. У њеној гробници, која је откривена још 1951, нађено је много скупоцених предмета. Тек недавно они су изложени у Каирском музеју. Највећу драгоценост претставља свакако краљичина златна посмртна маска. По њој се види да је краљица била жена необичне лепоте. На остацима одеће откривене у гробници јасно се распознаје златан вез у облику звездица и лотосових цветова. Већи део материјала потпуно се распао, али је ипак утврђено да је то била густа памучна тканина. Ту су се налазиле и дивно израђене папучице, које су покривале само врхове прстију. Таква обућа нађена је и у другим гробницама из тога доба. Од осталих драгоцености ту је било 29 пладњева за бога Беса, који је приказиван у облику мачке, и 29 пладњева за бога Хатора, који је претстављан крављом главом. На једном комаду златног накита израђеном у облику срца налази се напис којим се богови моле да на теразијама правде, на другом свету, милостиво измере доброту краљичиног срца.

Тако су после двадесет пет векова остаци краљице Тахути и све оно што јој је остављено да понесе на „други свет" стигли у — Каирски музеј.

Откад се употребљавају минђуше?

Минђуше су биле у моди и код старих културних народа, а носили су их као украс не само жене, него и мушкарци. Оне су имале разне облике. Има и данас мушкараца који носе минђуше, нарочито у примитивним племенима. У старом Египту најрадије су носили минђуше са драгим камењем, док су Грци волели да минђуше претстављају леп резбарски рад. У старом Риму минђуше су сматране као велики луксуз, јер су обично биле веома скупоцене. Сенека помиње да су неке жене носиле минђуше које су вределе колико имања три патрициске породице. Плаут је исмејавао мушкарце из Картагине што су носили минђуше, али то није ништа сметало да их и мушкарци у Риму почну једно време носити. То је трајало све док император Александар Север (280—235) није забранио да мушкарци носе минђуше, јер је сматрао да је то за њих недостојно.

У Средњем веку поново је завладала мода да мушкарци носе минђуше. У доба француског краља Анрија II (средина 16 века) жене су носиле минђуше у оба ува, а мушкарци у једно. Било је у Наполеоновој армији војника који су такође носили минђуше. За време Наполеона III биле су у моди минђуше-акваријуми. То су биле две мале стаклене кугле пуне воде, а у њима су пливале две ситне златне рибе. Међутим, та мода била је кратког века. Доцније је завладала мода да се меће што веће драго камење, а да се метални део занемарује.

ШТА ЈЕ ДОМАЗЕТ?

Познато је да у нашем народу постоји обичај да извесне породице узму неко дете под своје и посине га, па га гаје исто као и рођено. Међутим, има случајева да се момак „уда за девојку" и оде у њену кућу, уместо она у његову. Он се назива домазет или домазетовић, а сам тај чин назива се призетити се или придомазетити. Призећени човек у народу назива се различитим именима, од којих ћемо нека набројати: домазет, домазетовић, доходац, привук, припус, уљез, утоскало, думузет, призетко, прићушко, приводњак, приоднњак, призетњак, пришварак, мирашчија, бабосук, подреп (ако се призетио код удовице) итд.

ИМЕНА САЗВЕЖЂА ЗОДИЈАКА

Зодијак је слика привидне путање Сунца кроз васиону. Та путања подељена је на дванаест делова (12 сазвежђа). Тим именом сазвежђа се називају још од старих времена, а сам назив Зодијак дат је по грчкој речи Зодиос, што значи животиња, јер сва сазвежђа, сем једнога, имају имена животиња. Та имена су: Ован, Бик, Близанци, Рак, Лав, Девојка, Вага, Скорпија, Стрелац, Јарац, Водолија и Рибе. У току године Сунце прође кроз свих дванаест сазвежђа, полазећи од Овна у пролећној равнодневици ка Бику.

WALT DISNEY'S

РОБ РОЈ

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Лутке и позориште лутака

Лутке и позориште лутака познати су и под страним именом марионете и марионетско позориште. Назив марионета је деминутив од имена Марија. То је мала фигура човека или жене начињена од дрвета или картона која може да се покреће рукама или прстима.

Не зна се тачно постојбина ових лутака и позоришта лутака. Сама њихова употреба била је позната и у Старом веку у Кини и Египту. До великог развитка и савршенства дошли су у старој Грчкој и Риму, где су били веома популарни у народу. Сачувано је и име некога Потена, који је имао позориште лутака у Атини.

Од Средњег века Италија постаје класична земља марионета, али у исто време оне се почињу ценити и у Француској, Шпанији, Португалији, Енглеској, Немачкој, Холандији, Аустрији и Турској. Од краја 16 века Париз је већ имао позориште лутака, у коме су се приказивали чисто француски типови познати под именима: Полишинел, Пјеро, Госпођа Жигоњ, Нафрон, Гињол итд. Позориште лутака Проише, које се налазило код Новог моста у Паризу, било је добро познато већ око 1650 године.

Данас има по целом свету путујућих позоришта лутака, с типовима који имају карактеристике народа оне земље из које су. Тако се Полишинел у Енглеској назива Панч, у Турској Карађос, у Русији Петрушка, у Немачкој Хансвурст и Касперл, у Италији Буратино и Фантачини, код нас куку-Тодоре итд.

Чувени руски композитор Игор Стравински компоновао је балет „Петрушку" који је први пут приказан 1911 године. Велики композитор узео је као сиже за овај балет онај мотив о марионетама које лажни мађионичар наједном оживљава. Успех овога балета био је веома велики.

Марионете које се покрећу рукама данас се углавном приказују у дечјим позориштима, која су позната под именом „Гињол". Марионете које се покрећу концима стално се усавршавају. Те лутке изводе оперу и балет, као и друге тешке тачке с музиком.

КОЛИКО ЈЕ ПОТРЕБНО УГЉА ЗА ПРОИЗВОДЊУ ПРЕДМЕТА СВАКОДНЕВНОГ ЖИВОТА

Данас се без угља не може замислити живот човека, јер готово нема предмета за чију производњу није потребан угаљ. Овде ћемо навести неколико података о томе колико је потребно угља за производњу неких предмета. Тако је за производњу сто килограма брашна потребно 20 килограма угља, за 100 килограма хлеба или другог пецива — од 24 до 32 килограма угља, за 100 килограма шећера — око 140 кг. угља, за 100 килограма цемента — око 75 кг. угља, за 1000 комада црепова — око 400 кг. угља, за једно прозорско стакло 40 x 50 сантиметара — око 1,1 килограм, за 100 килограма новинске хартије — око 125 килограма, за једно мушко одело — око 28 килограма, за 1 киловат-час електричне енергије — 1,8 килограм, за 1 кубни метар гаса за осветљење — око 3,5 килограма и за један литар синтетичког бензина — око 9,5 килограма.

За производњу предмета које смо навели треба одговарајућа количина угља с калоричном моћи од 4.000 калорија по килограму угља. Ако се употреби угаљ с више калорија, онда ће се његова количина смањити, а ако се употреби с мање, онда ће се његова количина повећати. То зависи и од неких других услова.

ШТА ЈЕ САТЕЛИТ?

Сателит је латинска реч и значи: пратилац, телесни стражар, помагач, а затим ортак у рђавом смислу итд. У астрономији се под именом сателит подразумева стални пратилац неке планете око које кружи по истим законима као што круже планете око Сунца.

УНИШТИО МИЛИОНЕ ЗЕЧЕВА
да би спасао цвеће и поврће

Кад је тога јануарског јутра 1952 године поштар из малог насеља у околини Шартра предао Полу Делилу један пакетић који је приспео из Швајцарске, свакако није ни слутио да је у својој поштанској торби донео смртну пресуду свим зечевима у Француској, а можда и у читавој Европи.

Пошто је, због година, престао да се бави лекарском праксом, Пол Делил се настанио на једном малом имању у близини Шартра. Живео је мирно, пензионерски: гајио је цвеће и поврће, улепшавао мали парк око своје куће и понекад сликао. Тај мирни живот једино су му нарушавали зечеви, који су понекад упадали у његову башту и иза себе остављали праву пустош. Сви покушаји старог доктора да заштити своје цвеће и младо дрвеће били су узалудни. Но, једног дана прочитао је он у неком часопису да се влада Аустралије бори против зечева — који су, као што је познато, аустралиски „непријатељ број 1" — помоћу зечје болести миксоматозе и да је успела да за непуне две године потамани 90 отсто тих штеточина. Убрзо потом доктор је сазнао да се вирус миксоматозе може добити у Швајцарској и, огорчен на зечеве, одмах је затражио да му пошаљу извесну количину те смртоносне културе. А пошто је био лекар, швајцарска лабораторија којој се обратио одазвала се његовој молби.

Истог дана кад је пакетић приспео, Делил је разапео замке у свом дворишту и ухватио два зеца. Тада им је убризгао вирус и пустио их на слободу. Касније, он се правдао да је намеравао да уништи само зечеве на свом имању. Уствари, он је тим својим делом осудио на мучну и веома болну смрт готово све зечеве у Француској.

Зечеви, како дивљи тако и питоми, играју прилично значајну улогу у економском животу Француске. Сваке године 1,850.000 Француза вади дозволе за лов на зечеве. А како свака таква дозвола стаје 1500 франака, значи да француска влада добија за њих годишње 2.775,000.000 франака. Рачуна се да француски ловци улове годишње 20 милиона дивљих зечева и да се осамдесет отсто ловачке муниције произведене у Француској потроши на зечеве.

Питоми зечеви играју још важнију улогу у исхрани Француза, јер готово свака кућа на селу, па чак и на периферији великих градова, гаји куниће. У Другом светском рату зечје месо било је једино до кога су Французи могли да дођу, а после рата оно је и даље остало једина врста меса на трпезама сиромашнијих Француза.

У Француској се сваке године закоље око 85 милиона питомих зечева, што значи да Французи поједу бар 255 милиона килограма зечјег меса годишње. Поред тога, извезе се 33 милиона зечјих кожа у вредности од две милијарде франака. Све у свему, зечеви играју значајну улогу у животу Француза.

Ево шта се догодило зечевима које је доктор Делил заразио миксоматозом: два дана после убризгавања вируса, очни капци и нос почели су да отичу и да се распадају, а мали отоци појавили су им се по целом телу. Зечеви више нису могли да скачу, већ су се једва тетурали. Ускоро су постали потпуно слепи и глуви и шестог дана после првог знака обољења они су угинули. Њихова судбина задесила је милионе зечева широм Француске.

Од миксоматозе угине 99 процената оболелих зечева. Болест се шири додиром, преко окужене траве и лишћа, а преносе је и инсекти, нарочито комарци. Док је трајала зима, болест се није тако нагло ширила, али чим су дошли први топли дани — и с њима први комарци — распламсала се као шумски пожар. Ширење заразе потпомогли су и неки фармери, који су, као и доктор Делил, желели да се ослободе зечје напасти. Они су долазили у околину Шартра, где би уловили два-три болесна зеца и пренели их у свој крај.

У октобру 1952 болест је, сем неких забачених планинских крајева, захватила читаву Француску. Само на једном имању које је захватало три квадратне миље нађено је више од 20.000 угинулих зечева. Хиљаде оболелих животиња тетурало се друмовима, и аутомобили који су пролазили њима односили су смртоносни вирус на својим гумама. Почетком лета 1953 зечја зараза захватила је Белгију, а затим и Немачку. Енглески ветеринари надали су се да ће Ламанш заштитити зечеве у Енглеској. Али, у октобру 1953 болест се појавила на једној фарми у Кенту. Мада су одмах предузете све мере да се ширење болести спречи и мада су у читавом крају поубијани сви зечеви, миксоматоза је захватила велики део Енглеске. Постоји оправдана бојазан да ће се у току 1954 године ова ужасна зечја зараза проширити на целу Европу и да ће прећи и у Азију, где је у многим земљама зечје месо једино до кога сиромашни слојеви становништва могу да дођу.

Кад се миксоматоза, та „зечја црна смрт" како су је Французи назвали, почела ширити, француска влада је прво покушала да кужне области огради жичаном оградом, не би ли спречила њено ширење. Сви зечеви унутар тих ограда били су побијени, а њихова тела најпре дезинфекована, а затим спаљена или покопана у јаме допола испуњене кречом. Кад све те мере нису помогле, затражена је помоћ од Пастеровог института. Сарадник института Пјер Лепин и његови асистенти пронашли су вакцину против миксоматозе, која се показала као одлично заштитно средство. Али, како се ова вакцина мора све до употребе држати у хладњачи, њу је веома тешко преносити. Поред тога, њоме се могу заштитити само питоми зечеви, и то на великим имањима, где има услова за њено одржавање. Питомим зечевима на мањим имањима и по селима — а да и не говоримо о дивљим — и даље прети опасност од „црне смрти". Једина нада је да ће временом зечеви стећи природан имунитет према миксоматози.

Једна фабрика ловачке муниције отпустила је недавно 750 радника. Многи хотели у крајевима познатим по својим добрим ловиштима — затворени су. Лисице, буљине, соколови и друге животиње и птице које су се раније храниле младим зечевима све више и безобзирније нападају на живину. А што је најважније, Французима је одузето преко три стотине милиона килограма јевтиног меса.

Прича се да је и поред свих протеста који су му упућени доктор Делил задовољан и да сматра да се у Француској лепше живи откако нема зечева. Јер, ове године његово цвеће и младо дрвеће моћи ће несметано да расту и цветају.

БАРДИ

Један од најстаријих музичких инструмената са жицама преко којих се превлачило гудалом, а није се ударало прстима, био је — крут. Крут се појавио у 10 или 11 веку у Велсу, а нестало га је у 17 веку. Сличан је лири. Имао је три до шест жица и био је омиљен музички инструмент у Енглеској и неким деловима Француске. На њему су свирали барди.

Барди су у Средњем веку били келтски певачи и у исто време песници. Они су састављали песме по сталним метричким правилима, а певали су их уз пратњу крута. У Велсу су били организовани у цехове, као и мајстори-певачи на континенту. У почетку су певали лирске песме, а доцније песме у славу јуначких подвига појединаца. Били су јако омиљени у народу. Они су често приређивали међусобна такмичења у певању химни, елегија, бојних маршева, песама верског карактера итд.

Поред барда из Велса, били су познати и барди из Ирске, Шкотске и Бретање. Ирски барди делили су се у одређене класе према томе да ли су певали о рату, вери, о историји појединих народа или о чему другом. У Бретањи, у Француској, сви барди нису имали иста права, нити су уживали исте почасти. Барди су се најдуже одржали у Шкотској и Бретањи.

Поред општег имена бард за ове певаче, био их је један одређен број који су били познати под именом — стари барди. Старим бардима називали су се најчувенији певачи из Велса који су живели у 11 веку, а међу њима били су нарочито познати: Талисијен, Анаирин, Мирдин и Лајварх Хен. Они су били искључиво лирски песници.

КОШЕНИЛА

Кошенила је мала штитаста ваш која живи на једној врсти кактуса — опунцији коцинелифери. У своје време, док нису пронађене анилинске боје, ова ваш играла је велику улогу, јер је давала скупоцену црвену боју за бојење тканина.

Мужјак кошениле дугачак је 1,6 мм. и има крила, док је женка нешто већа, лоптастог је облика и без крила. Црвена боја добија се на тај начин што се мужјаци убијају паром, а затим суше. По свом хемиском саставу, ова боја је уствари карминска киселина. Прва „жетва" кошениле у години, такозвана закадиља, даје највећу количину боје и најбољи квалитет. На цени је била нарочито кошенила из енглеске колоније Хондурас у Средњој Америци.

Занимљива је историја ове боје. У првобитној постојбини кошениле, Мексику, морали су у доба Астека сви становници да скупљају кошенилу и да је предају властима. Лонцима ове боје награђивани су великодостојници и ратници који би се истакли. Њоме је био обојен и огртач астечког цара. Кад су Шпанци дошли у Мексико, сазнали су и за кошенилу. Освајач Мексика Кортес послао је кошенилу, заједно с другим производима Новог Света — какаоом, кукурузом, парадајзом и ванилом — у Шпанију, „у интересу науке", како је он то рекао у пропратном писму.

Требало је да прође извесно време па да Европљани увиде корист од ових нових биљака и да почну и сами да их гаје. Међутим, вредност кошениле увидели су одмах. Шпанци, додуше, нису знали да је кошенила ваш, већ су мислили да је то неко семе. Зато су посејали кошенилу и чудили се што из тог „семена" ништа не ниче. Убрзо потом у Европу су пренети и кактуси, на чијем су лишћу откривене ове ваши. Почеле су да се подижу плантаже кактуса ради добијања кошениле, али су и даље, све до проналаска микроскопа, људи живели у заблуди да је кошенила биљно семе.

Шпанци су пуна два и по века љубоморно чували монопол добијања кошениле. За покушај њеног извожења ван Мексика била је предвиђена смртна казна. Па ипак, крајем 18 века, успео је један Француз да пренесе кошенилу на острво Сан Доминго, које је у то време било француски посед. Тамо су се ове ваши брзо размножиле и он је ускоро могао да пошаље прву бурад боје у Француску. Кошенилом је обојено црвено поље прве француске револуционарне тробојке. И црвени фрак Наполеонов у доба кад је био први конзул био је обојен кошенилом.

Напредак хемије у деветнаестом веку донео је крај употреби кошениле за добијање боје. Немачки хемичар Либерман, коме су били послали на анализу кутијицу пуну вашију, успео је да створи синтетичку кошенилу — ализарин. Тако је значај кошениле почео да опада и данас се она чак ни у својој првобитној домовини, Мексику, више не скупља, јер се и тамо тканине боје анилинским бојама.

Из историје ТАЛИРА

У 16 веку у граду Јоахимсталу (Јоахимову), у тадањој Чешкој, грозничаво се приступило ковању новца. Ковнице су имале пуне руке посла. Чешка је била богата сребром, па га је издашно стављала у свој новац. Интересовање других земаља за тај бели метал било је огромно и наруџбине су стизале са свих страна.

Пошто су главне ковнице биле у Јоахимсталу, народ је тај новац називао јоахимсталер, или краће — талер. Овај назив раширио се по многим ближим и даљим земљама, али у нешто измењеном облику, као: талир, далер, даалдер, долар итд.

Док су се друге земље такмичиле стављајући што више сребра у свој ковани новац, пруски владар Фридрих II био је у томе веома шкрт. Зато пруски талири нису уживали добар глас, ни у својој, ни у другим земљама. О њему се у народу певало: „Споља леп, изнутра рђав, споља Фридрих изнутра Ефраим". Такав талир, који је садржавао мало сребра, после извесног времена повучен је из оптицаја. Овај новац народ је називао и папагајским, пошто је орао на њему више личио на папагаја него на цара птица.

Супротно Фридриховим, талири Марије Терезије били су у 18 веку необично цењени због великог процента сребра у њима. Трговци који су крстарили морима убрзо су почели да га извозе. Народи који су долазили у додир с њима уочили су да су талири с ликом Марије Терезије далеко бољи од других и одмах су их прихватили као платежно средство. Из северноафричких лука талир је продро и у унутрашњост Африке.

Аустријанци су били изненађени добром прођом свог талира, па су почели да га производе навелико. Ковање талира развило се у праву индустрију и они су извожени у све већим количинама. Други народи плаћали су за њих Аустријанцима много више но што су они стварно вредели.

Талир с ликом Марије Терезије био је и у Абисинији једно од платежних средстава. Кад су Италијани окупирали ову земљу, задржали су талир као монету, па су чак од Аустријанаца, уз велику новчану накнаду, откупили право његове израде, као и старе калупе помоћу којих су једино могли да се лију „прави" талири. Задржавањем старе валуте Италијани су мислили да ће освојити наклоност народа. Но, у томе су се преварили. Абисинци су их сматрали оним што су и били: непријатељима и поробљивачима. Други светски рат донео је Абисинији слободу. По повратку цара Хаиле Селасија у земљу, талир се изгубио као платежно средство и уступио место папирној новчаници.

ЗЕМЉА ШЕЋЕРЛЕМА
СНЛИ СИМФОНИЈА
ОД ВОЛТА ДИЗНИЈА

ГАДНИ ЂУРА
БРАНИ СПЛЕО МРЕЖУ:
ПРЕПОНУ ЈЕ
УЧИНИО ТЕЖУ, —
ТАЊИР ОД ЊЕ
ОДВУКАО ДАЉЕ!
ПА ЛИКУЈЕ
И ПОЉУПЦЕ ШАЉЕ
ВЕЋ ОН ВИДИ
БРАНУ У — ПЕКМЕЗУ,
А КРАЈ СЕБЕ
ЦАРЕВУ ПРИНЦЕЗУ!

С ПРЕПОНЕ СЕ БРАНА СРОЗА
И У ПЕКМЕЗ ТРЕСНУ ПРАВО!
ПЕКМЕЗ ЖИДАК КАО БОЗА,
ПА И ЂУРУ — СТИЖЕ ЂАВО!

ЕЈ, ЛОПУЖО, ТИ КАЈШАРИШ! ЗА ПРАВИЛА И НЕ МАРИШ!

СВЕ ПЛАНОВЕ МОЈЕ КВАРИШ! АЛ' ЗНАЈ, НИШТА ТИМ НЕ ЋАРИШ!

Први пароброди на Дунаву

До 1830 године Дунавом су пловиле само дереглије, широке житарске лађе, чији су власници најчешће били српски трговци из Војводине, па оружане шајке са српском посадом из чувене Шајкашке, које су неколико стотина година ратовале с Турцима и извиђале њихове покрете са обала Дунава. Тек почетком септембра 1830 године запловио је Дунавом први пароброд, саобраћајући између Беча и Пеште. То је био мали брод, примитиван а и прилично несигуран, тако да се тридесет година доцније писало да „данашња публика, која је на сваку лепу згоду навикнута не би у њ ушла". Али, тај наш пароброд из кога је сукљао дим тако да је изгледало као да „цела варош гори", дочекиван је свечано и радосно у свим пристаништима. Људи су долазили и из врло удаљених крајева да виде „чудо на Дунаву.

Оснивач паробродарске пловидбе на Дунаву био је мађарски гроф Стеван Сечењи, који је најпре наговорио два Енглеза да узму концесију, претстављајући им како пловидбу на Дунаву очекује сјајна будућност. Од Енглеза су концесију откупили бечки банкари и основали Прво дунавско паробродарско друштво. Гроф Сечењи успео је да за паробродарску пловидбу на Дунаву заинтересује и кнеза Милоша. Највеће тешкоће задавала је пловидба кроз Ђердап, кроз опасне и стеновите дунавске брзаке, па се већ тада помишљало на његово регулисање. Кнез Милош је био толико заинтересован дунавском паробродском пловидбом да је Сечењију обећао своју помоћ и у питању регулације Ђердапа. Али, ни један ни други нису дочекали да се то изведе и Ђердап је још за дуги низ година претстављао најтежи проблем у дунавској пловидби, иако су пароброди успевали да прођу и кроз њега и да стигну све до Цариграда.

Паробродарска линија Беч—Пешта, убрзо после свог оснивања, продужена је до Земуна, а потом, године 1834, и до Молдаве. Половином априла 1834 године прошао је кроз Ђердап први пароброд. То је био „Арго", израђен у Енглеској. Он је стигао до Сулине на ушћу Дунава, те је „и по Црном Мору мало возио". У исто време градио се на левој обали Дунава уз Ђердап чувени „Сечењијев пролаз", који је требало да на овоме месту олакша узводну вучу парострода, а за ниског водостаја да се преко њега врши претовар робе. Тада су вршена и прва минирања најопаснијих подводних стена у Ђердапу.

„Пароплов зове се такова лађа која помоћу саме паре с највећим теретом и узводу и низводу брже и угодније плови него икаква друга лађа. Оваква је пловидба сад већ и на Дунаву заведена". Тако је септембра месеца 1834 године, у „Новинама српским", „Друштво дунавске паротерне пловидбе" објаснило српској публици шта је то пароброд, каква преимућства пружа путовање на њему и како ће „господа путници имати толико угодија колико год се захтевати може". Требало је разбити страх од путовања паробродом, па је зато у објави администрације „паротерне пловидбе" и наговештено да су ови пароброди грађени у Енглеској, да је вожња на њима сигурна и да су „искусни у томе делу људи надгледали грађење лађа и испитивали све и најмање делове да тврди, добри и јаки буду".

Те 1834 године поменуто аустриско паробродарско друштво почело је пловидбу паробродима поред Србије, али они нису пристајали уз њене обале. Паробродарска станица за путнике из Србије био је Земун. Путници би се најпре искупили у Београду, на савском Лиману (пристаништу за лађе и дереглије), па би се отуда чамцима пребацивали на земунску страну. Што се тиче неповерења, нарочито Београђана, према пароброду,

оно је било донекле и оправдано, јер је свима било још у живом сећању како се пре три године први пароброд који је из Новог Сада стигао у Земун одједном укочио на тамошњем штеку. Покварило се нешто у оним енглеским машинама које је паробродарско друштво толико истицало и ниједан земунски мајстор није смео да се прими да их поправи. Тога се примио чувени сикирашко-ковачки мајстор Јован Петровић, иначе самоук, кога су по његовом занату и звали Јова Ковач. У Првом устанку он је био један од оних ретких мајстора који је умео да окива трешњеве топове, а доцније је правио и гвоздене. Јова Ковач поправио је на опште задовољство и машине на првом „данширу", који је доплови низ Дунав до Земуна па се ту укочио. За свој труд он није хтео да прими никакву награду, а одбио је и понуду паробродарског друштва да се он и његова породица могу док су живи бесплатно возити на паробродима. Затражио је само да се одвезе пароброђом до Новог Сада да би се уверио је ли добро поправио машине.

Иначе, још за дуги низ година, ти пароброди који су пловили Дунавом поред Београда, од Беча до старе Молдаве, до Оршаве и Черница у Влашкој, до Галца, а понекипут и до Сулине, нису унели никакву промену на савском Лиману под Београдом, који је од пролећа, кад би се отворила пловидба Савом, па све до у зиму био пун откривених босанских лађа, чамова званих. Ти чамови били су дугачки, доста уски, с уздигнутим предњим и задњим крајевима, налик на млетачке гондоле. На чамовима се довозила роба из Босне у Београд, а одатле ишла низ Дунав у бугарске и влашке подунавске градове. И Срби су тада имали својих лађа око 200, али средиште пловидбе у Србији 1834 године није било у Београду, него у Милановцу, који су тек пре годину дана основали становници расељеног Пореча. Српске лађе пловиле су од ушћа Дрине у Саву све до Цариграда.

Чамови који су пристајали уз савски Лиман под Београдом и ту искрцавани или укрцавани, омазани катраном и ишарани, били су својина босанских бегова и спахија. „На овим лађама, каже један савременик, довозили су своје ствари од десетка са својих спахилука, па би их продавали на топтан, јер продавати их на крчму то би они држали испод свога достојанства" Бег је на крми лађе имао лепо уређену кућицу, застрту ћилимовима, с јастуцима на поду и с миндерлуком богато украшеним. У њу није смео нико да уђе, акамоли да седне — „осим доброга госта, па био Турчин или хришћанин"

Пловидба парострода Савом почела је неколико година доцније. Тек 25 августа 1838 године отпловио је први аустриски пароброд поред Београда, уз Саву до Сиска. На свом путу изненадио је многе босанске чамове и тако ја заталасао воду „као да се подигао силан ветар и улујина страшна".

Туљани Басовог Мореуза

Историја туљана из Басовог Мореуза почиње авантурама једног младог хирурга који се настанио у Сиднеју, у Аустралији, пред сам крај осамнаестог века. То је био Џорџ Бас. Његов немирни дух водио га је у далеке и непознате земље, све док није тајанствено нестао на путу за Нови Зеланд и Јужну Америку, 1803. Имао је тада тридесет и две године.

Бас је желео да што боље упозна своју нову домовину, њен народ, животиње и биљке. Убрзо је успео да изнајми један бродић-китоловац и са осам морнара и храном за шест недеља отиснуо се према југу, на опасну, неистражену пучину. На овом путу открио је један мореуз, који је доцније назван његовим именом, као и Филипово Острво и Западну Луку. Међутим, путовање је трајало дуже но што је мислио — дванаест недеља — па су он и његови морнари остали без хране. Да није било туљана, које су нашли у великом броју, помрли би од глади.

И у току свог другог путовања на југ Бас је наилазио на туљане. Било их је на свваком острву и рту у огромном броју. Изгледа да их је у то доба било на милионе у овом делу света.

Чим се прочула вест о великом броју туљана, почела је најезда ловаца и немилосрдно тамањење ових животиња са скупоценим крзном. И мада су многи бродови пропали у бурном мору, уништавање се несметано настављало. Родиле су се и прве индустриске гране у Аустралији: крзнарска и индустрија за прераду туљанове масти. Највећи део туљанових кожа извозио се у Кину, која је за сваку кожу плаћала по 30 шилинга, што је у оно доба претстављало веома високу цену. Шта су Кинези радили с туљановим кожама, није ни до данас познато.

Уништавање туљана било је тако немилосрдно да је 1860 године на Туљановим Стенама, на Филиповом Острву, остало свега неколико десетина преживелих животиња. И сигурно би сасвим нестали да није донесен закон који је најстроже забрањивао њихово убијање. Они су се убрзо опет намножили и данас на Басовом Мореузу има четрнаест туљанских колонија, са око 20.000 животиња.

Од туљана са скупоценим крзном, у Басовом Мореузу живи само једна врста, такозвани аустралиски туљан с крзном. У Новом Јужном Велсу живи и длакави туљан. Његови младунци имају необично фино крзно, али кад одрасту оно им опадне и уместо њега добијају грубе длаке. Туљан с крзном задржава свој крзнени огртач целог живота, мада је и он прекривен оштрим заштитним длакама. Аустралиски туљан сродан је туљану са Аљаске, само што овај, због оштрије климе, има гушћу длаку. На Аљасци је лов на туљане јако контролисан. Захваљујући томе, туљана на Аљасци има данас неколико милиона, док се у Аустралији још нису опоравили од некадањег великог покоља. Данас се лове само млади мужјаци „нежење".

Рибари се често жале да туљани тамане рибу. То није потпуно тачно. Иако се оброк једног туљана заиста састоји од велике количине рибе, он једе само једанпут дневно, а може да издржи без хране по неколико дана, па чак и недеља. Једе, углавном, рибе које пливају у јатима близу површине мора — баракуте и ло-

сосе — јер он никад не лови у дубини. Раније је било много више туљана, па ипак је број баракута и лососа био огроман, што значи да исхрана туљана није од утицаја на смањење њиховог броја. Тако исто, закони о заштити туљана нису ни у ком случају смањили број рибе. Најбољи је пример Аљаска, где туљана има на милионе, па ипак на њој постоји веома развијена индустрија лососа, којих има у изобиљу иако су омиљена храна туљана.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

Где се родио Колумбо?

Два Корзиканца, Шарл де Ђафери и Рене Жантиј, објавили су 1937 године једну књигу у којој тврде да се славни Христифор Колумбо није родио у Ђенови, као што пише у свим лексиконима и историјама, већ у малом приморском месту Калвију, на острву Корзици.

Да би доказали ово своје тврђење, они су навели неколико занимљивих чињеница. Пре свега, место Калви припадало је у доба Колумбовог рођења Ђеновљанима, па су, према томе, додуше само унеколико, Ђеновљани имали права да после открића Америке прогласе Колумба за свог држављанина. Даље, писци ове књиге тврде да у Калвију и данас постоји једна стара кућа за коју се вековима тврди да је родна кућа славног морепловца. Најзад, они износе да је на једној старој историји од Плинија, Колумбо написао неколико редова на језику који није ни шпански ни италијански, већ највише одговара корзиканском дијалекту.

Чињеницу да је сам Колумбо помињао Ђенову као своје родно место, они објашњавају тиме што је у то време место Калви било у непријатељству са Шпанијом, па је због тога Колумбо, да не би навукао на себе непријатељство Шпанаца, морао да прећути истину. А како је Калви припадао Ђенови, он је њу и означио као свој завичај.

Ни пацов ни медвед...

Пре 45 до 55 милиона година живеле су на северној полулопти наше земље животиње велике као највећи медведи, чији су очњаци били шиљати и оштри као у каквих огромних пацова. То су били тилодонти.

Један природњак који је недавно испитао остатке ових необичних сисара утврдио је да су тилодонти били животиње са чудном мешавином најразличитијих особина. Те особине биле су тако несрећно изабране да се тилодонти нису могли прилагодити средини у којој су живели. Они су, по мишљењу овог научника, имали одлике најмање шест разних врста животиња. Како за собом нису оставили никакво потомство, то данас нема животиња које би, ма и приближно, биле сродне с њима.

Тилодонти се не могу уврстити у велике пацове, а не могу се убројати ни у медведе. После десет милиона година постојања, они су изумрли јер се више нису могли прилагођавати променама насталим у природи. Њихови остаци нађени су у северноамеричким Стеновитим Планинама, у Француској и Кини.

Жена с необично оштрим видом

Својим невероватно оштрим видом домаћица Џенет Хичман изазвала је праву сензацију у Енглеској. Она голим оком види не само планету Јупитер, него и њена четири месеца, које људи нормална вида могу опазити само помоћу астрономског телескопа. Утврђено је да она раније, пре но што их је видела, уопште није знала да Јупитер има четири сателита.

Пре неколико година, док је једне ноћи седела у неком већем друштву, Џенет Хичман погледала је наједном у небо и запитала остале какве су то ситне звезде које се виде непосредно поред Јупитера. Присутни су је зачуђено погледали, јер није било ни трага од неког небеског тела око те планете. Другом приликом, прошле године, причала је познаницима да сад око Јупитера круже само два месеца, уместо четири. Они су се обратили једном астроному и он је потврдио да у то време два Јупитерова месеца заиста нису била видљива.

Необични вид Џенет Хичман британски лекари сад брижљиво испитују.

ЦВЕЋЕ ИЗ ТАВАНИЦЕ

Римски цар Нерон, по казивању Светонија, имао је у дворанама своје трпезарије таванице од слонове кости. Те таванице могле су да се растворе помоћу једног сложеног механизма и да за време гозбе пропуштају праву кишу разноликог цвећа.

РЕТКЕ ПОСЛАСТИЦЕ

У једном делу нове Гвинеје свињско месо се једе само приликом великих свечаности, и то сирово, а свињска црева сматрају се за ретку посластицу. Сами урођеници једу одреда све животиње, па и гусенице, стоноге и друге инсекте. У североисточном делу Бразилије Индијанци сматрају руке и ноге мајмуна за веома ретку посластицу.

ЦРНИ ДАНИ на сунчаним Хаитима

На самом врху највише планине острва Хаитија налазе се рушевине некадање тврђаве Ла Ферије. Данас њене трошне зидине служе једино као путоказ пилотима који лете за Антиле или се са њих враћају. Иако их тако често гледају, мало ко од ових авијатичара зна да је тридесет хиљада људи жртвовано да би се пре 150 година ти зидови подигли. Они потсећају Хаићане на једног од најокрутнијих тирана који је икад владао овим острвом, на црног краља Анрија Првог.

Много раније но што је постао краљ, Анри Кристоф био је обичан црни роб на имању неког француског плантажера. Бавећи се кријумчарењем рума, стекао је нешто новца и њиме искупио своју слободу. Висок, здрав и снажан, он ступи у француску војску, у којој је брзо напредовао. Било му је тридесет и две године кад је постао бригадни генерал и гувернер једног дела Хаитија. Француска управа, као и свака колонијална управа, грубо је поступала са урођеницима. Хаићани су били незадовољни: побуна само што није избила. Тада и некадањи роб а сад генерал француске војске стаде на страну свога народа. Французи су били истерани са острва, а Анри се прогласи за претседника и генералисимуса Хаитија, 1808 године. Да би придобио народ, бучно је прокламовао слободе, али је у исто време, у потаји, уклањао оне којих се иоле прибојавао. Најзад, измислио је како у његовим жилама тече крв фараона и 28 марта 1811 године прогласи се за краља.

Чим је учврстио власт, овај бивши роб почео је да се показује као апсолутиста. У окрутности је често превазилазио своје беле претходнике, али је упоредо с тим, што му се мора признати, стао да отвара школе, да гради путеве и јавне грађевине. Завео је и стајаћу војску. Плашећи се да Французи поново не доплове, почео је да зида тврђаву Ла Ферије. Како је целокупну грађу ваљало носити стрмим планинским литицама, несрећни Хаићани, приморани да кулуче, падали су као снопље од сунчанице, грознице и исцрпености.

Кад је тврђава била готова, требало је попети на њу 365 топова. Једног дана Анри је посматрао како се стотинак људи узалуд упиње да би дигли један тешки топ на неко брдашце. Не могавши даље, људи пустише ужад. Његово величанство одмах издаде наређење да се стреља сваки четврти човек. Огрезли у зноју, осталли стадоше потезати конопце, али се топ не помаче. Краљ тада нареди да се стреља сваки трећи. После тога, у смртном страху, педесет преосталих извукли су топ на брдашце.

Иако у белце није имао поверења, Анри је позвао немачке официре да израде планове утврђења и да надгледају зидање. После неког времена Немци затраже да отпутују кући ради одмора, јер су климу тешко подносили. Али, краљ их оптужи за крађу планова и докумената, баци их у тамницу и умори глађу.

У подруму тврђаве један архитекта, мулат, изградио је тајну одају у којој ће се чувати државни новац. Пошто је завршио посао, он се срете с краљем на бедему. Анри га запита:

— Јесте ли сигурни да само ви и ја знамо за тајни подрум?

— Потпуно сам сигуран, ваше величанство, — одговори он.

Тада краљ хитро извуче мач из корица и прободе несрећног архитекту.

За време Анрија I свако је морао да ради четрнаест часова дневно. Он је за најмању ситницу осуђивао људе на свирепе казне, које нису мимоилазиле ни жене ни децу.

Богата је хаићанска земља. На острву се простиру поља засађена кафом, шећерном трском, какаовцем и другим. Трговина овим драгоценим плодовима природе доносила је све више злата свирепом владару. У његовом дворцу приређиване су сјајне светковине. Под огртачем од хермелина, украшеним сребрним брокатом, Анри је примао великодостојнике које је сам подигао и који су му зато били ропски одани. Краљ је примао и Европљане, али само оне који му нису могли бити опасни. Сјај и богатство краљевског двора најбоље су осећали на својим леђима сами Хаићани. Они су били дубоко незадовољни. Живећи под тешким јармом, у људима је сазревала одлука да се одупру тиранину. Дан побуне се приближавао.

Једног дана Анри паде у постељу делимично парализован. Била је то најпогоднија прилика и народ се диже на устанак. Устанак се брзо ширио. Кад је схватио да му нема спаса, Анри се затвори у собу, узевши у обе руке по један револвер напуњен златним мецима. Човек који је десетине хиљада својих поданика ни криве ни дужне послао у смрт, није имао смелости да чека народну казну. У тренутку кад су устаници стигли до самог дворца, кад су се већ јасно чули њихови победнички усклици, свирепи владар упро је једну револверску цев себи у груди, а другу у слепоочницу. Оба ороза притиснуо је истовремено. Два пуцња слила су се у један. То је био крај Анрија I, крвавог краља Хаитија.

ВЕРОВАЛИ или не...

ЧЕТИРИ ХРАСТА ИЗ ЈЕДНОГ

За време страшног оркана који је 1879 године беснео у америчкој савезној држави Луизијани, у једној

шуми у близини Нове Иберије ветар је ишчупао из корена један млад храст. Из стабла обореног храста избиле су касније четири младице, које још и данас расту.

СПОМЕНИК КОЈИ ГОВОРИ

Новембра 1937 године у Вашингтону је био подигнут споменик у знак сећања на Христифора Колумба. Ово је једини споменик на свету који „зна” да говори. Наиме, у њему се налази један апарат који двапут дневно изговори на енглеском ове речи: „Ја сам открио Америку“.

ЧОВЕК СА ЧЕЛИЧНИМ НОГАМА

Вилијам Фразер из Хонолулуа четири године играо је фудбал босоног, и то готово сваког дана. Фразер је био у стању да ударцем босе ноге пошаље лопту 75 метара увис.

НАСЛЕДСТВО ЗА НАЈГОРЕ ЂАКЕ

Париски банкар Робер Фрикар, који је умро 1936 године, оставио је тестаментом суму од 600.000 франака за најгоре ђаке у Француској. Он је изразио жељу да се тим новцем оснује један фонд из кога ће се сваке године давати стипендије десеторици најгорих ђака у земљи, који, мада су лоши ученици, имају талента за извесне занате. Фрикар је и сам био веома лош ђак и због слабог успеха био је пет пута истериван из школе.

БУНАР „ИСТИНЕ И ЛАЖИ“

У селу Акадини, на острву Сицилији, постоји један бунар који од најдавнијих времена служи за утврђивање истинитости појединих исказа. Кад хоће да утврде да ли је неки човек рекао истину или не, сељаци напишу његов исказ на једну дашчицу и баце је у бунар. Ако дашчица потоне, сматра се да је исказ лажан, а ако плива, да је истинит. Ова празноверица задржала се све до данас.

ПРЕТСЕДНИК С. А. Д. КОЈИ СЕ НИЈЕ СЛУЖИО ТЕЛЕФОНОМ

Калвин Кулиџ, претседник Сједињених Америчких Држава од 1923 до 1929 године, за читаво време

вршења претседничке дужности није ниједном употребио телефон. Он је имао такву одвратност према звоњењу телефона да је наредио да се из његовог кабинета и свих оближњих канцеларија уклоне сви телефонски апарати.

КРОЗ ИСТОРИЈУ АТОМА

ДА ЛИ ПСИ РАЗУМЕЈУ шта им се каже?

Да ли пси разумеју смисао појединих речи и кратких заповести, или се само одазивају на одређену комбинацију гласова? Да ли, например, реч „сто“ значи за једног пса сваки сто, без обзира на његов изглед и величину, или само одређени, кухињски сто под којим се налази тањир у који му стављају храну? На ова питања тешко је одговорити са сигурношћу. Многи зоолози тврде да пси не могу да разумеју смисао речи. Међутим, научници који се баве физиологијом и психологијом животиња, као и љубитељи паса, често су имали прилике да буду сведоци занимљивих „псећих подвига“ по којима би се могло закључити нешто сасвим супротно.

Густав Екстеин, професор физиологије на универзитету у Синсинатију, објавио је, као илустрацију неких својих запажања, неколико занимљивих и истинитих прича о псима.

— Једна моја рођака, — прича он, — имала је пса, енглеског сетера који се звао Топер. Топер је увек добијао храну у кухињи. Кад год би му дала какву кост или комад меса она би му рекла: „Под сто, Топере!“ Он би се одмах послушно завукао под кухињски сто и тамо појео свој „ручак“. Једног дана у трпезарији моје рођаке било се искупило мало друштво. И Топер је био у соби. Забављао се тиме што је зубима кидао комад неке хартије. Шуштање хартије нервирало је моју рођаку и она је, готово аутоматски, рекла: „Под сто, Топере!“, мислећи да ће он отићи у кухињу и лећи под кухињски сто. Међутим, Топер је, не испуштајући хартију, отишао до малог сточића на коме је стајала ваза са цвећем. Дуго му је требало док је успео да своје гломазно тело склупча и да се завуче под сточић. Било ми је јасно: за Топера реч „сто“ није означавала само један предмет, сто под којим је он добијао храну, већ сто уопште.

Заинтересован тиме, замолио сам рођаку да сутрадан дође с Топером у моју лабораторију. Дао сам му кост, а кад му је она рекла уобичајену заповест, он се сместа завукао под мој лабораториски сто. Опит смо поновили неколико пута, мењајући столове у соби. Топер се увек завлачио под најближи сто и ниједном се није збунио и отишао под какву столицу или полицу.

Неколико недеља касније позвала ме је моја рођака и испричала ми још један Топеров „подвиг“. Тога дана шетала је с њим по пољу. Насред поља Топер је нашао кост и стао да је глође. Кад му је она, желећи да види шта ће да учини, казала: „Под сто, Топере!“, он је збуњено стао да се осврће на све стране, а затим је јурнуо на други крај поља, где се налазио један стари сто, који су, још давно, начинили неки излетници. Жена се прво нашла у чуду, а тада се наједном сетила да су, приликом једне шетње с Топером, она и њен муж ужинали за тим столом.

— Једном је, — наводи научник други пример, — причао мој стари сусед о свом „паметном“ псу Строму, који је, кад год би старац пошао у шетњу, доносио капу своме господару. „А шта би било кад Стром не би могао да нађе капу?“ — запитао сам га. Тада је старац стрпао капу у џеп, позвао пса и рекао му: „Донеси ми капу, Строме!“ Стром је у истом тренутку јурнуо у кућу. Чекали смо га дуго, више од десет минута. Очигледно, пас је свуда по кући тражио капу која се налазила у џепу његовог господара. Најзад, излетео је из куће носећи нешто у зубима. Кад је старац узео у руке оно што му је пас донео, Стром је стао да скаче уз њега и да радосно кевће. У старчевим рукама био је — шешир његове жене.

Поред својих личних искустава, научник наводи и неколико писама које је добио од својих пријатеља или познаника.

„Сваке вечери, — писао му је један студент, — моја тетка ставља преко корпе у којој спава њен мали пас топао стари покривач, обично говорећи притом: „Ево, да Денију не буде хладно“. Једне хладне зимске вечери отишао сам да посетим своју тетку. Док сам, стојећи поред пећи, трљао руке да бих их загрејао, поновио сам неколико пута да је напољу хладно, необично хладно. Нисам приметио кад се Дени ишуњао из собе у којој смо седели, али сам ускоро зачуо неке чудне звуке. Учинило ми се као да неко вуче нешто по степеницама. Врата, која су била само отшкринута, отворила су се и у собу је ушао Дени. С муком је вукао свој топли покривач, који је победоносно положио пред моје ноге“.

ЧИЈИ ЈЕ ОВО ЖИВОТОПИС?

Овде ћемо вам дати животопис једног нашег приповедача и романсијера.

Он се родио у Црнобарском салашу у Мачви, 1862 године. Учитељску школу учио је у Београду, а учитељевао у Свилеуви, Глоговцу и Шапцу. Од 1893 године живео је у Београду као помоћник уредника „Српских новина“, а радио је и на књижевности. Од 1898 до 1901 издавао је часопис „Звезду“. Потом је био драматург Народног позоришта у Београду. Умро је у Глоговцу 1905 године.

Ако се нисте сетили о коме је реч, читајте даље.

Као сеоски учитељ у Свилеуви, читајући приповетке Милована Глишића и Милана Ђ. Милићевића, и некоје малоруске приповедаче, он је и сам почео да пише сеоске приповетке. Тек 1886 успео је да нађе места својим радовима у једном шабачком листићу. Ти радови су одмах примећени. Године 1886 и 1888 штампане су две књиге његових „Слика из сеоског живота.“ После тога дошао је читав низ приповедака и романа. У засебним збиркама изишло је: „Пољско цвеће“ (1890), „Од срца срцу“ (1893), „Рајске душе“ (1894), „Зелени вајати“ (1895), „Стари познаници“ (1896), „Мале приче“ (1902). Поред тих збирки и великог броја приповедака штампаних у засебним књижицама, часописима и листовима, од њега је остало и неколико романа, од којих су неки недовршени. То су: „Борци“ (1889), „Сељанка“ (1893), „Хајдук Станко“ (1896), „Јунак наших дана“ (1898—1903), „Сељак“ (1901—1902), „Машићи“ (1905). У сарадњи с другим писцима написао је два позоришна комада: „Ђидо“ (игран први пут 1892) и „Потера“ (1895).

Можда више него иједан српски писац, он је имао мекости и болећивости. Своју природну душевност и разнеженост уносио је у своје приповетке и преносио их на своје личности, с којима је саосећао. Описује село, али село с његове лепе стране, и толико га је заволео да је постао његов песник, али песник богатог мачванског села из доба старих задруга и патријархалног морала. Жалио је што ново доба и нови дух кваре ту идилу. Доцније се отрезнио од тог свог поетског заноса, па, као што је претеривао у ружичастом сликању села, тако је после често претеривао сликајући село црним бојама. Код њега има много народног духа. Волео је народне умотворине, описивао народни живот. Почео је да пише препричавајући народне легенде. Његове приповетке имају понекад вредност етнографских докумената, јер доста верно описују живот у Мачви седамдесетих и осамдесетих година прошлог века. Умро је доста млад, али његов таленат био се већ доста исцрпао. Док је био свеж, он је сеоску приповетку подигао на доста велику висину и у своје време створио од ње једну од најразвијенијих књижевних родова у српској књижевности. За собом је оставио целу гомилу подражавалаца, који су, без његовог талента, а појачавајући његове мане, упропастили сеоску приповетку.

Ако се нисте сетили о коме је реч, дајемо вам одговор.

(Јанко Веселиновић)

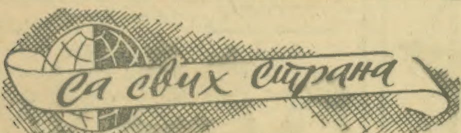

„ЗЛАТНО ОСТРВО“

Још пре наше ере на острво Јаву допрли су Индијци. Старим народима Европе ово острво било је познато под именом „Златно острво“, или „Богато острво“. Први опширнији извештај о њему налази се у путопису Марка Пола. Године 1511 Јаву су заузели Португалци, а 1596 отели су им је Холанђани. Јава је познат лиферант кинина. Главни град Батавију основали су Холанђани 1819 године. Јава је иначе велика 127.000 квадратних километара. На њој постоји 28 живих вулкана. Клима је тропска, а вегетација бујна. Поред кинина тамо расте: шећерна трска, кокосова палма, пиринач, чај, каучук, дуван, банана, разне миродије итд. Исто тако тамо се искоришћава нафта и калај.

ЈЕРИХОНСКА РУЖА

Јерихонска ружа није ни налик на руже какве ми познајемо. То је биљка из породице крсташица која расте у приморском песку Сирије и Арабије. Има ситне беле цветове. Кад процвета, онда јој лишће опадне, а гране се скупе у клупче велико као поморанџа. Кад се осушена биљка стави у воду, онда оживи и рашири гранчице. Јерихонску ружу донели су у Европу крсташи и дали јој то име.

СВЕТА АНТИЧКА ДРВЕТА

У античко доба разна дрвета сматрана су светим. Према Плинију, дрвета су била први храмови и под њима су приношене жртве боговима. Тако је сваки грчки бог имао своје дрво. Главном олимписком богу, Зевсу, био је посвећен храст, Аполону ловор и палма, Атини маслина, Афродити мирта и липа, Херкулу јаблан, Плутону чемпрес, Диопису винова лоза итд. Било је случајева да су и целе шуме посвећиване разним божанствима.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ХИЉАДУ КИЛОМЕТАРА НА ЧАС ПУТНИЧКИМ АВИОНОМ

Француски инжењери убрзано раде на довршавању првог домаћег стратосферског путничког авиона „Каравел СЕ-210”. Овај џиновски апарат знатно ће се разликовати од досадашњих млазних путничких авиона, од којих ће, како конструктори мисле, бити много сигурнији. Он ће имати два снажна реактора близу репа, што ће смањити буку у авиону и претстављати велико обезбеђење у случају експлозије једног од мотора. Реактори ће бити далеко од бензинских резервоара, који ће се налазити у крилима, тако да ће опасност од пожара бити минимална.

Француски стратоферски џин „Каравел“ биће завршен почетком идуће године. Он ће моћи да носи 70 до 100 путника и летеће просечном брзином од 850 километара на час. Међутим, материјал од кога је авион начињен у стању је да поднесе и јаче моторе, помоћу којих би се могла постићи брзина од преко 1.000 километара на час.

Приликом изградње новог стратосферског авиона, француски инжењери постигли су још два велика успеха. Он ће бити релативно јевтин (стајаће свега око 475 милиона франака), а биће готово двапут трајнији од својих претходника.

ПЕРСИФЛАЖА И ПЕРСИФЛЕР

Персифлажа је француска реч и значи исмевање, изругивање на фини начин, а персифлер је човек који се потсмева и подругује другоме.

МОДЕРНА УМЕТНОСТ

Недавно је у Лондону приређена изложба модерне уметности. На њој је нарочиту пажњу привукло дело једног кинеског сликара са натписом на кинеском језику. Уметник Ченг Ву Феи дао је у каталогу објашњење да се ради о пејзажу „Пчеле и цвеће“. Слика је убрзо продата по врло високој цени. Међутим, пред затварање изложбе наишао је у салу један познавалац кинеског језика, који је у чуду приметио да су натпис и цела слика наопачке постављени. Тада је сликар Ченг Ву Феи рекао да је његово дело толико лепо да посматрано из свих положаја изазива дивљење.

КАД ЈЕ ВАЛЦЕР УШАО У МОДУ?

По мишљењу неких Француза, валцер је постао од провансалске игре волта, која је играна у дванаестом веку. Уз игру се и певало. За време Луја XII волта је прешла из Провансе у Париз, где је била веома омиљена. Луј XIII забранио је ту игру, јер му је била исувише слободна. По мишљењу неких Немаца, валцер се развио из немачке игре танцлидера која је била у моди у 16 веку. Уствари, модерни валцер ушао је у моду тек око 1830 године.

НОВЕ ЗВЕЗДЕ

Захваљујући проналаску радиотелескопа, од краја Другог светског рата до данас откривено је много нових звезда. Радиотелескоп је уствари антена конкавног облика, која је у стању да хвата радио-таласе који потичу са удаљених небеских тела, од којих већину не можемо да видимо чак ни најјачим телескопима. Откако је на универзитету у Охају начињен први радиотелескоп, августа месеца 1952, пронађено је преко двеста нових небеских тела. Понека од њих, иако нису нарочито велика, емитују јаке радио-таласе.

НАЈСТАРИЈИ КАЛЕНДАР

Познато је да је први прави календар установио Јулије Цезар, приликом посете Риму египатске краљице Клеопатре, у чијој се пратњи налазио и један астроном. То је било 45 године пре наше ере. Међутим, много пре тога уведен је у Мексику такозвани Мајанов календар (300 година пре наше ере), чија је година имала 345.24 дана, а лунарни месец 29.52 дана. Он је био много тачнији од календара који су у то доба имали Вавилонци, Асирци, Египћани и Грци.

ГУБИЦИ О. У. Н. У КОРЕЈИ

Према званичним извештајима, у корејском рату избачен је из строја 137.051 амерички војник. У тај број урачунати су погинули, теже рањени и нестали, као и 103.492 лакше рањена војника. Осталих четрнаест нација-учесница у корејском рату имале су укупан губитак од 17.260 војника.

НЕСРЕЋЕ У РУДНИЦИМА

Познато је да се готово сваке године у понеком руднику догоди несрећа и том приликом настрада известан број рудара. Број жртава каткад износи и неколико стотина. Највећа несрећа у историји рударства догодила се у угљенокопу Хонкенко, у Манџурији, 26 априла 1942 године, кад је нашло смрт 1549 рудара.

СТАРОСТ ПИРАМИДА

Мада се не може тачно рећи кад је почело грађење пирамида у Египту, ипак се сматра да су прве пирамиде подигнуте око 3000 година пре наше ере, у Сакари. Као што је познато, највећа од њих је Хеопсова, у Гизеху, а друга по величини је Шефренова.

ЖРТВЕ ТОРНАДА У АМЕРИЦИ

Према званичним подацима, од 1916 до 1953 године у САД је од торнада страдало 8.225 лица. Торнадо који је однео највише живота беснео је јесен 1893 године у Мексиканском Заливу. Том приликом нашло је смрт око 3.000 лица.

ШТА ЈЕ ЛАОКООНОВА ГРУПА?

Лаокоонова група је чувено грчко пластично дело из другог века пре наше ере, које се сада налази у Ватикану. То дело приказује тренутак кад змије даве Лаокоона и његове синове.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Тенк од калема

Овај тенк није тешко начинити. Нађите повећи ка-

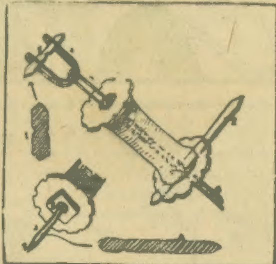

лем, наравно без конца, па начините зарезе по његовим котуровима на оба краја. Потребне су вам још и ове стварчице: гумени котурићи (они ластиши што их употребљавају у трговинама за стезање пакетића), парче обичног сапуна (изравнати га као плочицу, пробушити рупу на средини, онолико велику колико је рупа на калему, па га онда исећи са стране да буде као коцка шећера, али тањи и мањи, тако да не прелази округлину калема), затим комадић дашчице и мало канапа. Сав тај прибор можете видети на слици I.

Од дашчице начините заглавак (бр. 1) и мало подужи навијач (бр. 2). Не заборавите да им начините зарезе у које ће упасти ластиш. Заглавак мало нагаравите на упаљену свећу, и то само ону страну која ће лећи на калем. То је потребно да се заглавак не би помицао с места. Преко заглавка пресавијте гумени котурић (ластиш) означен бројем 3. Пресавијте га исто онако као на слици. Можете метнути и два ластиша; онда ће „мотор“ бити јачи.

Кад сте све то припремили, онда кроз калем провуците канап (бр. 4) и удените га кроз гумени котурић (као на слици), па тај крај опет прогурајте

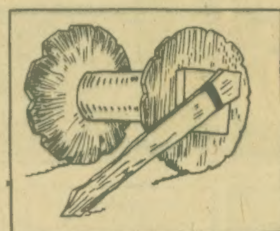

кроз калем, да оба краја канапа изиђу на противну страну. Онда оба краја провуците кроз рупу на сапуну (сапун видите под бр. 5), притисните уз калем, а крајеве вуците дотле док не извучете ластиш. Тада протурите кроз ластиш горњи део навијача и удесите да му ластиш упадне у зарез, извуците канап и — тенк је готов. Како он треба да изгледа, видите на слици II.

Сад навијте навијач десет до двадесет пута, држите га док не спустите тенк на земљу, а кад сте га тако навијеног спустили он ће одмах кренути напред и ићи врло дуго, прелазећи и узбрдице, и низбрдице, и разне препреке.

У ЈЕДНОМ ПОТЕЗУ

Кад почнеш од тачке,
па све наопачке,
у једном потезу
држиш сталну везу,
и не кидаш ланац,
биће — Индијанац.

Да нацрта сваки ђак:
буре, чизму и чирак,
треба један потез јак.

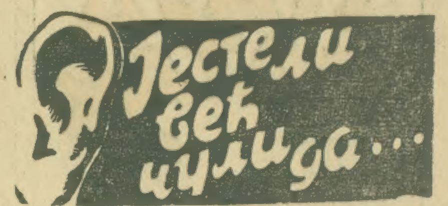

...обичај да морнари носе широке панталоне прилично је стар. Морнари су

их некад носили због тога да би приликом рибања бродске палубе могли лако и брзо да их заврну до колена. Некад је то била потреба, а данас је само обичај.

...у шкотским школама штиркање рубља је обавезан предмет, и то не само за девојчице, већ и за дечаке.

. . . северозападно од Вишеграда, а западно од планине Таре, налази се пла-

нина Тесла, која је добила име по Николи Тесли. Највиши врх ове планине зове се Зечице и висок је 1230 метара.

...птица киви, која је иначе позната по томе што нема крила, креће се само ноћу, док дан обично преспава у некој рупи у земљи. Њен дневни сан толико је чврст да је човек може извадити из рупе а да се она и не пробуди.

...позната латинска пословица „Омниа меа мекум порто“, која значи „Све своје носим са собом“, уствари је изрека грчког филозофа Биаса. Сматра се да ју је он први пут употребио око 570 године пре наше ере.

...реч „чаршија“, којом се означава трговачки и занатлиски део неког града, постала је од арапске речи „чаршуб“. Некада се чаршијом називао четвороугласти простор, нека врста мањег трга, који је био окружен трговачким и занатлиским радњама.

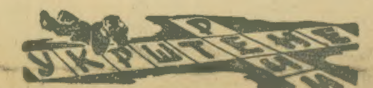

Водоравно: 1) мезозојска формација; 6) врста капиталистичког удруживања; 7) атмосферски талог; 8) пристанишни уређај; 10) језеро на северу Европе; 12) хемиски знак за молибден: 13) област у југозападној Африци, 15) лична заменица; 17) град у Белгији; 19) акустичка појава; 21) мисао о којој се расправља; 22) примитивна грађевина; 24) усијана вулканска маса; 25) грчко слово; 27) Одисејева постојбина; 29) река у Аустрији; 30) припадник старог германског народа; 32) слово латинице; 34) ров поред пута; 36) сужањ; 38) понос; 39) направа која човеку олакшава рад; 41) река у Француској.

Усправно: 1) листопадно дрво; 2) торнадо; 3) део копна истурен у море; 4) назив за грчког епског песника; 5) домаћа животиња; 6) неред; 7) механички човек; 9) исушени меснати део кокосовог ораха; 11) италијанска породица чувена по изради добрих виолина; 14) праживотиње; 16) рожната израслина на човечјем телу; 18) поседовати: 20) хрватски књижевник („Тито Дорчић“); 23) ливрејисани слуга; 24) врста алкохолног пића; 26) име личности из једне приповетке Л. Лазаревића; 28) личност из „Хиљаду и једне ноћи“; 31) струготина; 33) речна риба; 35) лука у Палестини; 37) место у Црногорском Приморју; 40) презиме енглеског драмског писца.

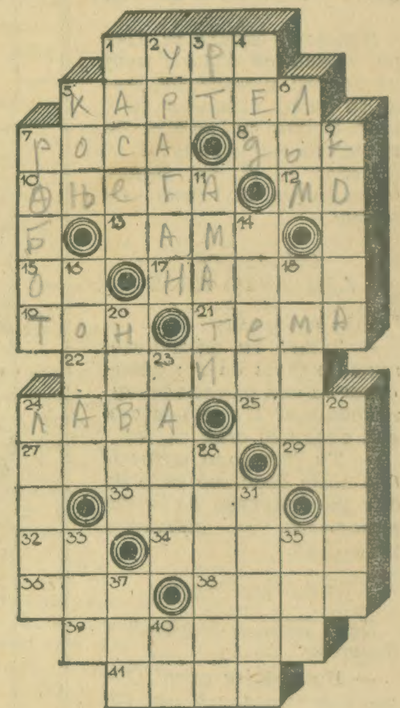

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Перл Бак; 7) рис; 8) Марин; 10) Апел; 12) хала: 13) најам; 15) пол; 16) Илири; 18) Уб; 20) ено; 21) из; 22) Нин; 24) сни; 25) Сињ; 26) Лил; 27) Вел; 29) Пек; 31) О(вен) Р(оберт); 32) час; 34) то; 35) насад: 37) али; 39) екран; 41) чист; 43) „Сама“; 44) „Оскар“; 46) Ват (Џемс); 47) тулипан.

Усправно: 1) пила; 2) есеји; 3) Л(алић) М(ихаило); 4) Бах; 5) Арапи: 6) кило; 7) Рангун; 9) налази: 11) Пале; 14) мина; 17) ро; 19) бисер; 21) инлет; 23) Нил; 24) Сип; 27) Бокачо: 28) масе; 30) Корнат; 32) ча; 33) Сакс (Адолф); 35) ниску; 36) Драва; 38) Лист; 40) Аман; 42) тал; 45) ри.

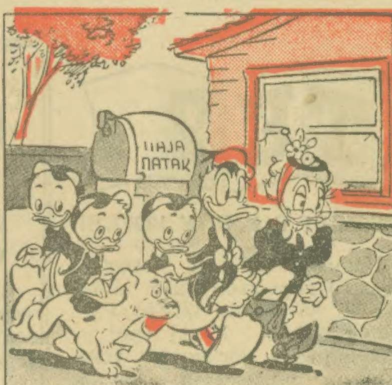

Који је

ОДГОВОР

тачан

ПЕРСИМОН је:

грчки песник
биљка
врста стиха
назив звезде

СИСТИЛ је:

познати спортиста из 19 века
геометриска справа
врста грађевине
тропско дрво

СОБК је:

врста рибе
викиншки чамац
део персиске одеће
египатско божанство

ОДГОВОР:

ПЕРСИМОН је вирџиниско лотосово дрво. То је америчка украсна биљка с великим листовима и пурпурноцрвеним цветовима.

СИСТИЛ је грађевина, дворана са стубовима између којих размак износи само две дебљине стуба; то је, дакле, дворана са стубовима који су подигнути готово један до другог, нагусто.

СОБК је био бог старих Египћана коме је био посвећен крокодил.

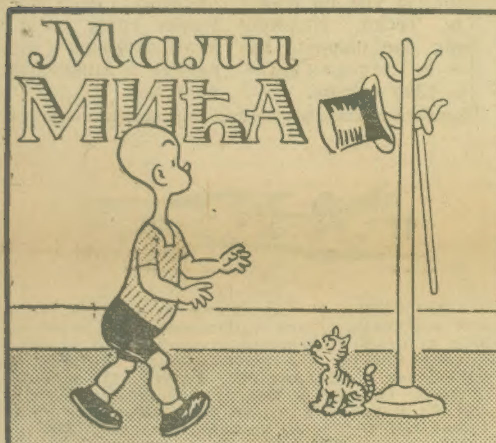

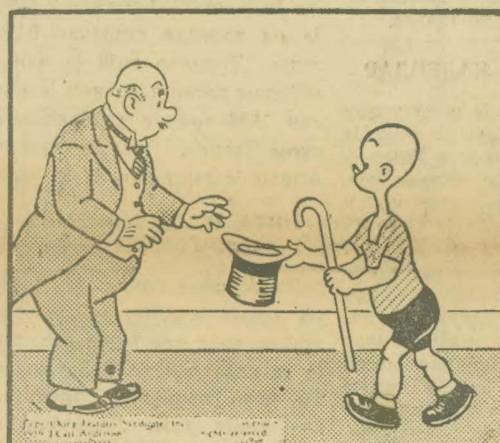

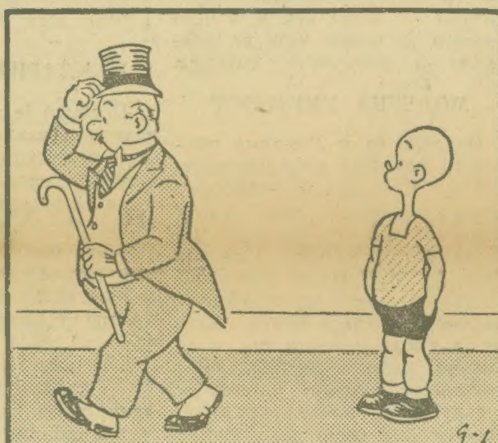

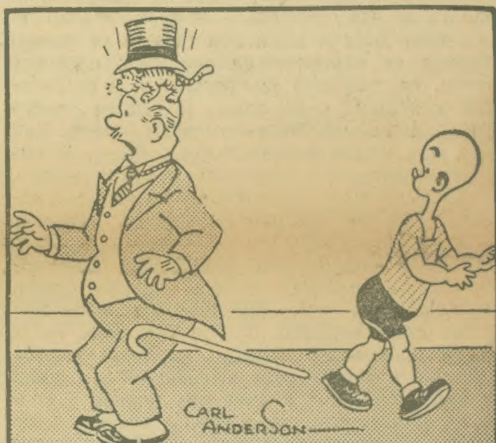

ЗНА ОН ЗАШТО КРИЈЕ

Попај: — Зашто ти, Перо, никад не вешаш свој кишобран о чивилук, него га увек стављаш под сто? Бојиш се, ваљда, да ти га ко не украде...

Пера: — А, не. Бојим се само да га неко не позна!

ОН ЈЕСТЕ, АЛИ АУТО НИЈЕ

Гаја се жали:

— Зашто ти, ујка-Пајо, никад нећеш да ми допустиш да сам управљам аутомобилом? Па ваљда сам већ довољно стар за то!

— Ти јеси, али аутомобил није довољно стар да бих ти допустио да њиме управљаш, — одговори ујка-Паја.

ПЕРА НЕ ЛАЖЕ

Пера Ждера се хвали у друштву:

— Погледајте само! Ове ципеле носим већ две године, а за њихову оправку још нисам дао ни динара.

— То је тачно, — рече Попај осталима, који су с неверицом слушали Перино хвалисање, — све оправке плаћао сам ја!

ПУСТОЛОВИНЕ МАЛОГА ЏОНИЈА

ДВА ЧЛАНА БИВШЕ ГУСАРСКЕ БАНДЕ ЦРНОГ БЛЕКИЈА УВУКЛА СУ СЕ НЕОПАЖЕНО НА БРОД „МОРСКА ЛАСТАВИЦА", АЛИ ШАНГ ЛИН И ТОМ ТРАУТ СУ ИХ ОТКРИЛИ И ЗАРОБИЛИ. ПОСЛЕ ВЕЛИКОГ ТРУДА ОНИ СУ НАЈЗАД ПРИСТАЛИ ДА ОДВЕДУ ТОМА ТРАУТА ДО МЕСТА ГДЕ СУ ГУСАРИ ЗАКОПАЛИ БЛАГО...

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" Штампарско-издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Текући рачун број 102-Т-82, пошт. фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 500, полугодишња 250 динара, за иностранство годишња 760, полугодишња 380 динара. Рукописи се не враћају.